

Varsanılarla İlgili İnançlar Ölçeği; Güvenilirlik ve Geçerlik Çalışması

Tamer AKER *, Ayla YAZICI **, Neşe ÜSTÜN **, Ayşegül ALPASLAN ***, İlknur YILMAZ ***,
Emrem BEŞTEPE **, Hülya AKAR ****

ÖZET

Chadwick ve Birchwood tarafından Ellis'in ABC modeline dayanan işitsel varsanılar için kognitif bir formülasyon modeli önerilmiştir. Bu modele göre: seslere verilen tepkiler (Sonuç Consequences/C) seslerin kimliği, gücü, amacı, onlara itaat edip etmemenin sonuçları gibi sesler hakkındaki bazı inançlar (beliefs/B) tarafından belirlenir. Bu kavramların geçerliliği ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla 30 itemlik Varsanılarla İlgili İnançlar Ölçeği (VİÖ) geliştirilmiştir. Bu çalışma, Türk kültüründe, sestere ilgili olarak bahsedilen kavramların geçerlik ve güvenilirliğini araştırmayı amaçlamaktadır. Çalışma, şizofreni hastalarındaki hezeyanlar, varsanılar, inançlar, işlevsel olmayan varsayımlar, outlar ve diğer ilişkili durumların bilişsel-davranışçı modele göre formülasyonunu ve tedavisini açıklamayı amaçlayan bir araştırmanın bir bölümüdür. Çalışmaya Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi 1. ve 2. psikiyatri birimlerinden DSM-IV tanı kriterlerine göre Şizofreni-Paranoid Tıp tanısı almış 35 hasta alınmıştır. Zihinsel yetersizlik ve okuma yazma bilmemek dışlama kriterleri olarak kabul edilmiştir. Hastaların tümü antipsikotik tedavi kullanmaktaydı. Bilgiler bir kendini bildirim (self-rating) ölçek olan Varsanılarla İlgili İnançlar Ölçeği (VİÖ) ile elde edilmiştir. Bu ölçek, sestere yönelik, iyi niyet, kötü niyet, direnme ve benimsene kavramlarını değerlendirmek için geliştirilmiştir. Ölçek Türkçe'ye uyarlanmıştır ve pilot görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış bir görüşme de bu ölçekle birlikte uygulanmıştır. Bu görüşme, varsanıların içeriği, seslerin kimliği, gücü, amacı hakkındaki inançlar, sestere uymamanın sonuçları, hastanın sesleri kontrol edebilmesi gibi bazı durumları değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bu görüşmenin sonuçları çalışmanın geçerliliğini değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır. Tammlayıcı ve ilişki analizleri ile bağımsız gruplar arasındaki farklılık testleri ve güvenilirlik analizleri uygulanmıştır. Sonuçlar, VİÖ'nün seslerin kognitif özelliklerini değerlendirmek için geçerli bir ölçek olduğunu göstermiştir. Seslerin içeriği ve hastanın bununla ilişkili duyguları ve davranışları arasında bir ilişki bulunmuştur. Bu yüzden seslerin içeriği ile ilgili olarak pek çok hastada sestere direnç gösterme ve sesleri benimsene durumları öngörülebilmiştir. İyi niyet, kötü niyet, benimsene ve direnme kavramları hastalar tarafından oldukça iyi ayırdedilebilmiştir. Bu sonuçlar ölçeğin güvenilirliğini göstermiştir. VİÖ aynı zamanda işitsel varsanılarla yönelik bilişsel terapi uygulamaları ile tedavi etkinliğini değerlendirmede yararlı bir araçtır.

Anahtar kelimeler: İşitsel varsanılar, kognitif değerlendirme, kendini bildirim (self-rating) ölçekleri

Düşünen Adam: 2003, 16(2): 87-94

SUMMARY

A cognitive formulation of auditory hallucinations based on Ellis's ABC model was proposed by Chadwick and Birchwood. According to this model, reactions to voices (consequences/C) were mediated by beliefs (B) about the voices identity, power, purpose, consequence of obedience and disobedience, related symptoms and etc. In order to establish the reliability and validity of these concepts a thirty item Beliefs About Voices Questionnaire (BAV-Q9) was developed. This study aimed to search the reliability and validity of these concepts in Turkish culture. The study is part of a research that aimed to clarify the cognitive-behavioural formulation and treatment of delusions, hallucinations, beliefs, dysfunctional assumptions, attributions and other related issues in schizophrenic patients. The 35 participants were selected consequently from Bakırköy Psychiatric and Neurological Diseases Hospital I. and II. Psychotic Disorders Units. All participants met DSM-IV diagnostic criteria for schizophrenia, paranoid type. Diminished mental capacity to perform an interview and illiteracy are accepted as exclusion criterias. All were receiving antipsychotic medication. Information was gathered by BAV-Q, a self rating scale. BAV-Q was developed to measure the concepts about malvalence, benevalence, resistance and engagement to voices. The scale was adapted into Turkish and pilot interviews were done. A semistructured interview was also performed consequently with BAV-Q. This includes hallucination's content, beliefs about the voices identity, power and purpose of the voice, the consequences of compliance, related symptoms, patient's control over the voices and the other related issues. The results of this interview was used as the validity purposes of the study. Descriptive, correlational and independent samples and reliability analysis were performed. As the results indicated, BAV-Q was a reliable and valid instrument in order to assess the cognitive properties of the voices. There was a relation between the voice content and the patient's associated feelings and behaviours. Therefore in many cases resistance and engagement might have been predicted on the basis of content. The concepts about malvalence, benevalence, engagement and resistance were discriminated well by the patients. These results showed the validity of the scale. BAV-Q has also a promising attempt to apply cognitive therapy to auditory hallucinations and might have usefull treatment implications.

Key words: Auditory hallucinations, cognitive assesment, self-rating scales

* Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Doç. Dr., ** Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Uz. Dr., *** Psikolog, **** As. Dr.

GİRİŞ

İşitsel varsanılar (İ.V) şizofrenik bozukluğun temel belirtilerindedir. Bu belirti, Şizofreni Uluslararası Pilot Çalışması'nda, atak geçirmekte olan hastaların % 73'ünde saptanmıştır. İ.V'da diğer pozitif ve negatif belirtiler gibi şizofreninin patognomonik belirtilerinden değildir. Cinsel istismar gibi travmatik yaşantı öyküsü olanlarda, uzamış yas tepkilerinde, psikotik özellikli duygu durum bozukluklarında, bazı kişilik bozukluklarında da gözlenebilen belirtilerdedir. Ayrıca özel olarak hazırlanmış çeşitli laboratuvar koşullarında da sağlıklı insanlar tarafından tanımlanır. Bu nedenle işitsel varsanılar gibi fenomenlerin normalitenin bir devamı olup olmadığı yönündeki görüşler son yıllarda sıkça tartışılmaktadır (1,2).

Ne olursa olsun, şizofreni ve diğer psikotik bozukluklardaki işitsel varsanılar yaşam kalitesi, işlevsellik, hastalığın gidişi gibi çeşitli alanları olumsuz olarak etkilemektedir. Diğer psikotik bozukluklarda olduğu gibi psikofarmakolojik yaklaşımlar işitsel varsanıların birinci basamak tedavisidir. Bununla birlikte, ilaç tedavisine direnç ve tedavi uyumunun kötü olması ile ilgili sorunlar şizofreni hastalarının klinik idaresindeki en önemli güçlüklerdedir. Bu zorlukları aşmak, hastaları daha iyi anlamak ve tedavi edebilmek içinse psikoterapötik yaklaşımlar yararlı bir etkiye sahiptir (2,3).

Klinisyenler daha iyi bir tedavi planı oluşturabilmek amacıyla, işitsel varsanıları ayrıntılı biçimde değerlendirmelidir. İşitsel varsanılar oldukça kişisel yaşantılardır. Bazı kişiler duydukları sesleri son derece sıkıntı verici ve korkutucu, bazıları ise rahatlatıcı ve heyecan verici bulabilir. Kimi seslere direnmeye çalışırken, kimileri de seslerin söylediklerine uymak zorunda kalırlar. Bu nedenlerle, işitsel varsanıların farklı bir bakış açısıyla değerlendirilmesi ve anlaşılması önemlidir. Bilişsel ve davranışçı yaklaşımlar bu aşamada yararlı bir çalışma modeli sunar (4,5).

Bilişsel yaklaşımların, işitsel varsanılara uygulanabilirliğinden söz edebilmek için bu bakış açısının bazı hipotezlerle desteklenmesi gerekir. Chadwick ve Birchwood işitsel varsanıların bilişsel bir formülasyonunun yapılabileceğini, seslere verilen tepkinin ve seslere uymanın ya da karşı gelmenin sesler hak-

kındaki inanışlar, kimlik, güç, amaç gibi etmenlerce belirlenebileceğini ileri sürmüşlerdir. Varsanılarla ilgili inançların varsanıyı anlamada ve tedavi etmede temel olduğunu belirtmişlerdir. Bu kavramların geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla da 30 itemlik Varsanılarla İlgili İnançlar Ölçeğini (VİÖ/ Beliefs About Voices Questionnaire) geliştirmişlerdir. Kullanımı kolay, güvenilir ve geçerli bulunan ölçek varsanıların klinik değerlendirmesinde yardımcı olabilecek bir araç olarak değerlendirilmiştir (6). Çalışmamız, bu ölçeğin Türk kültüründeki güvenilirlik ve geçerliliğini araştırmayı amaçlamaktadır.

YÖNTEM

Örneklem

Çalışmaya katılmak üzere, en az bir yıldan beri işitsel varsanıları olan ve DSM-IV ölçütlerine göre paranoid tip tanısını karşılayan 35 şizofreni hastası dahil edildi. Olgular Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi 1. ve 2. psikiyatri servislerine 2001 yılı Ocak ve Nisan ayları arasında yatan hastalardan seçildi. Zihinsel yetersizlik ve okuma yazma bilmemek dışlama ölçütleri olarak kabul edildi. Hastaların tümü antipsikotik ilaç kullanmaktaydı. Görüşmeler şizofreni ve bilişsel- davranışçı değerlendirme ile ilgili klinik deneyime sahip psikiyatri uzmanları, psikiyatri asistanları ve psikologlar tarafından yapıldı. Çalışmaya katılan kişiler bu konuda gönüllü davrandılar ve katılmayı reddeden olmadı.

Araçlar

İşitsel varsanılarla ilgili bilgiler Chadwick ve Birchwood tarafından geliştirilmiş olan bir kendini bildirim (self rating) ölçeği kullanılarak toplandı. Çalışma, varsanlı yaşantılar ve bunlarla ilişkili belirtiler hakkındaki daha geniş bir çalışmanın bir parçası olarak değerlendirildi. Eş zamanlı olarak hastalara yarı yapılandırılmış bir görüşme de uygulandı. Bu görüşmede elde edilen veriler, VİÖ ölçeğinin geçerliğinin değerlendirilmesinde kullanıldı.

VİÖ 30 itemlik, bir kendini bildirim ölçeğidir (ek I). Ölçek, varsanılara gösterilen bilişsel, davranışsal ve duygusal tepkileri değerlendirir. Tüm itemler "evet" ya da "hayır" şeklinde dikotom cevaplar vermeyi gerektirir. Hasta, fazla sayıda ses duyuyorsa, VİÖ'yu

Ek 1.
İŞİTSEL VARSANILARLA İLGİLİ İNANIŞLAR ÖLÇEĞİ
(Beliefs about voices questionnaire)
(Chadwick ve ark. 1996, Türkçe uyarlaması; Aker T. 1999)

Ses duyan birçok kişi var. Duyduğunuz sesler hakkında ne hissettiğinizi bulabilmek için ilişikteki anketteki soruları sadece "EVET" veya "HAYIR" şeklinde cevaplamamız bizim için yararlı olacaktır. Eğer birden fazla ses duyuyorsanız, anketi en belirgin olan sesi düşünerek doldurunuz. Yardımlarınız için teşekkürler.

İSİM .....

1. Sesler yaptıklarımı yüzünden beni cezalandırıyor.	EVET	HAYIR
2. Sesler bana yardım etmek istiyor.	EVET	HAYIR
3. Sesler bir neden olmaksızın beni cezalandırıyor.	EVET	HAYIR
4. Sesler beni korumak istiyor.	EVET	HAYIR
5. Sesler fena ve kötü.	EVET	HAYIR
6. Sesler akıllı ve sağlıklı kalmama yardımcı oluyor.	EVET	HAYIR
7. Sesler bana zarar vermek istiyor.	EVET	HAYIR
8. Sesler özel güç ve yeteneklerimi geliştirmeme yardımcı oluyor.	EVET	HAYIR
9. Sesler benden kötü şeyler yapmamı istiyor.	EVET	HAYIR
10. Sesler hayattaki amaçlarıma ulaşabilmem için bana yardımcı oluyor.	EVET	HAYIR
11. Sesler beni kötüleştirmek ve bana zarar vermek istiyor.	EVET	HAYIR
12. Duyduğum seslere minnettarım.	EVET	HAYIR
13. Sesler çok güçlü.	EVET	HAYIR
14. Sesler beni rahatlattıyor.	EVET	HAYIR
15. Sesler beni korkutuyor.	EVET	HAYIR
16. Sesler beni mutlu ediyor.	EVET	HAYIR
17. Sesler beni üzüyor.	EVET	HAYIR
18. Sesler beni kızdırıyor.	EVET	HAYIR
19. Sesler beni sakinleştiriyor.	EVET	HAYIR
20. Sesler beni endişelendiriyor.	EVET	HAYIR
21. Sesler kendimden emin olmamı sağlıyor.	EVET	HAYIR
Sesleri duyduğum zaman, genellikle...		
22. Beni yalnız bırakmalarını söylüyorum.	EVET	HAYIR
23. Uğraşıp zihnimden uzaklaştırıyorum.	EVET	HAYIR
24. Çabalayıp durduruyorum.	EVET	HAYIR
25. Konuşmalarımı engelleyici şeyler yapıyorum.	EVET	HAYIR
26. Onlara uymayı istemiyorum.	EVET	HAYIR
27. Sevdiğim için onları dinliyorum.	EVET	HAYIR
28. Sesler ne derlerse isteyerek yapıyorum.	EVET	HAYIR
29. Sesleri duymamı sağlayacak bazı şeyler yapıyorum.	EVET	HAYIR
30. Seslerin önerilerini dinliyorum.	EVET	HAYIR

yalnızca baskın olan sese göre doldurur.

İki farklı psikiyatri uzmanı tarafından çevrilen ölçek, bir diğer uzman tarafından gözden geçirildi. Seçilen bazı terimlerin geri çevirileri yeterliydi. Ayrıca ölçeğin ve bazı terimlerinin yeterli derecede anlaşılıp anlaşılmadığını araştırabilmek amacıyla çeşitli ön görüşmeler yapıldı. Ölçek pilot çalışmalar sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda, ilk formundan bir miktar değiştirilerek Türkçe'ye uyarlandı. Chadwick ve Birchwood tarafından geliştirilen formda yer alan iyi niyetlilik, kötü niyetlilik ve baskınlık alt bölümlerinden olan baskınlık hastalar tarafından kötü niyetliliğe yakın algılanması ve değerlendirilmesi nedeniyle bu başlık altında değerlendirildi. Böylece, ilk

21 item, kişi için seslerin olumlu (iyi niyetli) ve olumsuz (kötü niyetli) algılanmasına göre düzenlendi. Varsanılara karşı gösterilerin tepkilere ait 9 itemi içeren son bölümde ilk formda kayıtsızlık (1 item), benimseme (4 item) ve direnme (4 item) yer almaktaydı. Türkçe uyarlamasında kayıtsızlık iteminin hastalar tarafından direnme şeklinde anlaşılması nedeniyle bu item direnme başlığı altında alındı. Ölçekte, bir itemin olumsuz olarak algılanması 1, olumlu olarak algılanması ise 2 olarak puanlandı. VİÖ'nun toplam puanı duyulan sesin iyi niyetliliği ve kötü niyetliliğini içeren ilk 21 iteme göre belirlenir. Ölçeğin toplam puanındaki yükseklik varsanıları hakkındaki inançların ya da değerlendirmelerin daha olumlu olduğunu gösterir. Sesi benimseme 4, direnme ise 5 ite-

Ek II.
İŞİTSEL VARSANILARIN BETİMLENMESİ ÖLÇEĞİ
(Chadwick ve ark., 1996, Türkçe uyarlaması; Aker T. 1999)

Son birkaç gündür duyduğum sesler;

1	2	3	4	5
çok sık (her saat)	oldukça sık (gün içinde birçok kez, fakat her saat değil)	orta derecede (günde 1 kez)	bazen (haftada çeşitli defalar, fakat hergün değil)	yok (son zamanlarda hiç olmadı)
1	2	3	4	5
çok yüksek sesli	oldukça sesli	orta derecede	oldukça sessiz	sessiz
1	2	3	4	5
çok net	oldukça net	orta derecede	oldukça belirsiz	çok belirsiz
1	2	3	4	5
çok sıkıntı verici	oldukça sıkıntı verici	orta derecede	oldukça rahatlatıcı	çok rahatlatıcı
1	2	3	4	5
kolaylıkla yok saya- biliyorum	çok az etkileniyorum	oldukça etkileniyorum	çok etkileniyorum	tamamıyla uymak zorunda hissediyorum

me göre değerlendirilir. Böylece, 4 ana başlıkla (sesin iyi ve kötü niyetliliği, sesi benimseme veya sese direnme) ölçek içinde daha tutarlı bir yapı oluşturulmuştur.

Varsanılarla ilgili bazı diğer özellikler de Varsanıların Betimlenmesi Ölçeği (VBÖ/Topography of Voices Rating Scale, Husting and Hafner, 1990) kullanılarak değerlendirildi (Ek II). VBÖ 5 itemli bir kendini bildirim ölçeğidir. İşitsel varsanılar için sıklık, şiddet ve netlik dışında kişide yarattığı sıkıntı ve kişinin varsanıya ne kadar uyduğu 1 ile 5 arasında puanlar verilerek değerlendirilir. Hasta özellikle son günlerde duyduğu sesler üzerinde yoğunlaşır.

Çalışmada kullanılan bir diğer ölçek İnançların Değerlendirilmesi Ölçeği (İDÖ)'dir (ek III). Ölçek (Evaluative Beliefs Scale, Chadwick ve ark., 1996) kişinin kendisi, kendisi ve diğerleri ile diğeri ve kendisi hakkındaki yargı ve değerlendirmelerini anlamak amacıyla kullanılır. 18 itemlik kendini bildirim, ölçeğidir ve itemler 1 ile 5 arasında puanlar verilerek değerlendirilir. Ölçekten yüksek puan alma, hastaların üç alanda yapılan yargı ve değerlendirmelerinin daha olumlu olduğunu gösterir.

Analizler

Sosyodemografik değişkenleri ve ölçek itemlerini değerlendirmek amacıyla tanımlayıcı analizler yapıldı. VİÖ'nin içsel tutarlılığı Cronbach Alfa katsayısı ile değerlendirildi. Parametreler arasındaki ilişkiler için, nominal ve ordinal değişkenlerde sırasıyla Pearson ve Spearman korelasyon analizleri uygulandı. İki grup arasındaki farklılıkları araştırmak amacıyla nominal değişkenler için Student t testi yapıldı.

SONUÇLAR

Tümü erkek olan hastaların yaş ortalamaları 32 (19-42, s.s.=6) idi. Ortalama yatış sayıları 2 (1-4, s.s.=79), hastalık süreleri ise ortalama 3.63 yıldır (1-9, s.s.=1.65). Varsanılarının yarı yapılandırılmış bilişsel değerlendirmelerine ilişkin bulgular Tablo 1'de özetlenmiştir.

VİÖ'nin toplam puanı ilk 21 soru için değerlendirilmiş, direnme ve benimseme temalarının toplam puanları ile birlikte Tablo 2'de gösterilmiştir. Aynı tab-

Tablo 1. İyştsel varsanların bilişsel değerlendirme bulguları.

Seslerin sayısı	n	%
1-2	13	52
3-5	7	28
6-10	5	20
Seslerin kaynağı		
Kafanın dışından	12	48
Kafanın içinden	6	24
Her iki yerden	7	28
Seslerin cinsiyeti		
Erkek	8	32
Kadın	1	4
Her iki cins	16	64
Sesin kimle konuştuğu		
Kişinin kendisiyle	11	44
Kişi hakkında	7	28
Her ikisi de	7	28
Adını söylemesi	19	76
Adını söylememesi	6	24
Emir-komut vermesi	18	72
Tavsiyede bulunması	17	68
Yorum yapması	18	72
Eleştirmesi	12	48
Duşmanca konuşması	11	44
Sesi dinlemek zorunda hissetmesi		
Genellikle	13	52
Bazen	10	40
Asla	2	8
Sesi dinlemeyi istemesi		
Genellikle	7	28
Bazen	9	36
Asla	9	36
Seslere bağırma ve kufretmesi		
Genellikle	5	16
Bazen	11	44
Asla	9	36
Seslerle konuşması		
Genellikle	7	28
Bazen	8	32
Asla	10	40
Sese itaat etmesi		
Genellikle	8	32
Bazen	7	28
Asla	10	40
Sesin dediğini istemeyerek yapması		
Genellikle	9	36
Bazen	8	32
Asla	8	32
Sese aldırış etmemesi		
Genellikle	5	20
Bazen	16	64
Asla	4	16
Sesi durdurmaya alışması		
Genellikle	2	8
Bazen	11	44
Asla	12	48
Sesin kimliği		
Ses kendini tanır	13	52
Sesi tanır	5	20
İkincil etmenlerle tanır	8	32
	1	4
Ses kişiye zarar vermeye çalışmaktadır.	15	60
Bundan emin olanlar	16	64
Ses kişiye yardım etmeye çalışmaktadır.	12	48
Bundan emin olanlar	13	52
Ses gcl/omnipotan'dır.	21	84
Kişi sesi kontrol edebilir	6	24
Sesi ağırabilir	7	28
Sesi durdurabilir	5	20
Sesle konuşur	9	36

Tablo 2. VIÖ, direnme ve benimseme itemleri ile İDÖ'nün toplam puanları.

	En düşük	En yüksek	Ortalama	s.s.
VIÖ	21	41	27,24	7,42
Direnme	5	10	7,96	1,64
Benimseme	4	8	5,48	1,38
İDÖ	47	90	68,14	13,13

Tablo 3. VBÖ'ye ilişkin bulgular.

	En düşük	En yüksek	Ortalama	s.s.
Sıklık	1	5	2,24	1,26
şiddet	1	4	2,80	0,76
Netlik	1	5	2,48	0,91
Sıkıntı	1	5	2,20	1,19
İtaat	2	5	3,24	0,92

Tablo 4. İDÖ verileri.

	En düşük	En yüksek	Ortalama	s.s.
İDÖ1	1	5	4,28	1,05
İDÖ2	1	5	3,52	1,56
İDÖ3	1	5	3,76	1,44
İDÖ4	2	5	4,23	1,09
İDÖ5	1	5	3,47	1,53
İDÖ6	1	5	3,47	1,50
İDÖ7	1	5	4,14	1,23
İDÖ8	1	5	3,80	1,50
İDÖ9	1	5	3,76	1,44
İDÖ10	1	5	4,00	1,34
İDÖ11	1	5	2,71	1,70
İDÖ12	1	5	3,61	1,62
İDÖ13	2	5	4,57	0,87
İDÖ14	1	5	3,19	1,53
İDÖ15	1	5	3,61	1,43
İDÖ16	1	5	3,61	1,49
İDÖ17	2	5	4,19	1,16
İDÖ18	1	5	4,14	1,27

İDÖ'nün toplam puanına da yer verilmiştir.

VBÖ'ye ilişkin bulgular ise Tablo 3'de özetlenmiştir. Sıklık için 1 varsanınn çok sık olduğunu, 5 hiç olmadığını; şiddet için 1 çok yüksek sesli, 5 sessiz; netlik için 1 çok net, 5 çok belirsiz, sıkıntı için 1 çok sıkıntı verici, 5 çok rahatlatıcı olduğunu; itaat içinse 1 kolaylıkla yok sayılabildiğini, 5 tamamen uymak zorunda hissedildiğini belirtmektedir.

İDÖ leğinin itemlerine ilişkin verilere Tablo 4'de yer verilmiştir.

Tablo 5. VIÖ toplam puanı, direnme, benimseme, sesin sıklığı, şiddeti, netliği, yarattığı sıkıntı ve kişinin itaat düzeyi arasındaki ilişkiye ait veriler.

	VIÖ	DİRENME	BENİMSEME	SIKLIK	SIKLIK	NETLİK	SIKINTI
DİRENME	-0,272 0,189 0,607 (**)	-0,283 0,170					
BENİMSEME	0,001 -0,205 0,324	0,025 0,906	-0,234 0,260				
SIKLIK	-0,087 0,680 -0,201	0,424 (*) 0,340	-0,299 0,147	0,138 0,511			
ŞİDDET	0,336 0,734 (**)	0,553 -0,336	0,288 0,419 (*)	0,159 -0,171	0,380 0,061		
NETLİK	0,000 -0,178 0,394	0,100 0,610 0,771	0,037 0,198 0,342	0,413 -0,264 0,202	0,828 -0,342 0,094	-0,130 0,537 -0,190	-0,310 0,131
İTAAT							

VIÖ'nun içsel tutarlılığı Cronbach'ın alfa katsayısı ile değerlendirildi ve yeterli bir iç tutarlılığı olduğu saptandı (96). VIÖ Türkçe uyarlamasının direnme itemleri (22-26. itemler) ve benimseme itemlerine ilişkin tutarlılık analizleri de yeterli düzeydeydi ve Cronbach alfa katsayıları her iki grup için de 68 olarak saptandı.

VIÖ toplam puanı, direnme, benimseme, sesin netliği, şiddeti, sıklığı, kişide yarattığı sıkıntı ve kişinin sese uyum (itaat) göstermesi itemlerinin ilişki analizleri Spearman korelasyon analizi ile değerlendirildi. Sonuçlar Tablo 5'de gösterildi.

Varsanımlarla ilgili inançlar olumluysa sesler daha fazla benimsenmektedir ($r=60, p=00.1$). Direnme toplam puanı VIÖ puanı ile negatif fakat istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki göstermektedir. Bir başka ifadeyle varsanımlarıyla ilgili olumlu inançlara sahip olan kişiler seslerine daha az direnmektedir. Seslerin rahatlatıcı olması varsanımlarla ilgili olumlu inançlarla ($r=73, p=0.000$) ve seslerin daha fazla benimsenmesiyle ilişkilidir ($r=41, p=0.37$). Sesler mırıldanma şeklindeyse direnme puanları da yükselmektedir ($r=42, p=0.37$).

VIÖ ve İDÖ toplam puanları arasında da Pearson korelasyon analizi ile istatistiksel olarak önemli bir ilişki bulunmuştur ($r: 4, p: 0.042$). Bir anlamda kişi kendisini, çevresini ve çevresinin kendisini değerlendirmesini olumlu buluyorsa varsanımlarla ilgili inançları da olumlu olmaktadır.

İşitsel varsanımların değerlendirilmesinde kullanılan yarı yapılandırılmış görüşmede yer alan seslerin güçlü/güçsüzlüğü, seslerin üzerinde denetim/denetimsizlik, iyi niyet ve kötü niyet (yardım etmeye ya da zarar vermeye çalışan sesler) kavramlarına ilişkin yanıtlar dikotom değişkenler olarak değerlendirilmiştir. Böylece oluşan gruplar arasında fark olup olmadığını araştırmak amacıyla VIÖ, benimseme, direnme, VBÖ ve İDÖ toplam puanları için Student t-testi uygulanmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre;

1. Sesi güçlü (omnipotan) ya da güçsüz olarak algılayan kişiler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.
2. Sesleri kontrol edebildiklerine inanan hastaların direnme puanları, kontrol edemediğine inananlarınkinden istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksektir (ortalama=9.16, s.s.=.75 ve ortalama=7.57, s.s.=1.67/ $t=3.22, p=0.004$).
3. Seslerin kendilerine yardım etmeye çalıştığına inanan grupta aşağıdaki oranlar inanmayan gruba göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksektir:
  - i) VIÖ toplam puanları (ortalama=> 31.83, s.s.=7.94 ve ortalama=23.00, s.s.= 3.46/ $t=3.55, p=0.003$)
  - ii) Benimseme toplam puanları (ortalama=6.16, s.s.=1.19 ve ortalama=4.84, s.s.= 1.28/ $t=2.66, p=0.014$).
  - iii) Sesin rahatlatıcı olması (ortalama= 2.83,

Ek III.

İNANÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ ÖLÇEĞİ

(Chadwick ve ark., 1996, Türkçe uyarlaması; Aker T., 1999)

Aşağıda insanların zaman zaman belirttiği düşüncelere ait bir liste bulacaksınız. Cümleleri dikkatli okuyun, doğru olduklarına ne kadar inandığınızı ve lütfen en içten cevabınızı işaretleyin.

	Tamamen katılıyorum	Oldukça katılıyorum	Emin değilim	Çok az katılıyorum	Hiç katılmıyorum
Diğer insanlar değersiz.					
Ben bir hiçim					
İnsanlar kötü biri olduğumu düşünüyor.					
Diğer insanlar benden daha aşağı.					
İnsanlar beni değersiz biri olarak görüyor.					
Ben değersiz biriyim.					
Diğer insanlar bir hiç.					
Diğer insanlar tamamen zayıf ve çaresiz.					
İnsanlar beni bir hiç olarak görüyor.					
Diğer insanlar kötü.					
Tamamen zayıf ve çaresizim.					
İnsanlar beni sevgisiz biri olarak görüyor.					
Ben kötü bir insanım.					
İnsanlar beni zayıf ve çaresiz biri olarak görüyor.					
Diğer insanlar sevgisiz.					
Diğer insanlar beni aşağı görüyorlar.					
Ben aşağı bir insanım.					
Ben sevgisiz biriyim.					

s.s.=1.26 ve ortalama=1.61, s.s.=.76/t=2.87, p=0.010

iv) İDÖ toplam puanları (ortalama=77.12, s.s.=13.78 ve ortalama=62.61, s.s.=9.48/t=2.61 p=0.24).

4. Seslerin kendilerine zarar vermeye çalıştığına inanan grupta ise aşağıdaki oranlar inanan gruba göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha düşüktür:

i) VİÖ toplam puanı (ortalama=22.80,

s.s.= 2.04 ve ortalama=33.90,

s.s.= 7.65/t=-4.48 p=0.001)

ii) Sesin rahatlatıcı olması (ortalama=1.73,

s.s.=.88 ve ortalama=2.90, s.s.=1.28/t=-2.25

p=0.025)

TARTIŞMA

Bu çalışma VİÖ ölçeğinin varsanların yapısını değerlendirmede geçerli ve güvenilir olduğunu yansı-

maktadır. Ölçeğin iç tutarlılığı yeterli bulunmuştur. Ölçülen özellikler iyi tanımlanmış gibi görünmektedir.

Bireyler seslerin farklı özellikleri ile ilgili güvenilir ve hassas ayrımlar yapabilmektedirler. Varsanı içeriğinin iyi veya kötü niyetli olması ile direnme ve benimseme itemleri arasında tutarlı ve net ayrımlar yapılmıştır. Duyduğu sesleri iyi niyetli olarak algılayan kişilerin sesler hakkında daha olumlu inançları vardır ve seslerin kendilerini rahatlatıcı olduğunu belirtmişlerdir. Bu tür durumlarda varsanlar daha fazla benimsenmektedir. Bu ayrımı yapan hastaların kendileri, çevredeki ve çevrelerinin kendilerini değerlendirmesi ile ilgili daha olumlu bir bakışı da vardır. Tersine duydukları seslerin kendilerine zarar vermeye çalıştığına inanan kişilerin sesler hakkında daha olumsuz inançları vardır ve bu kişiler seslerin rahatsız edici olduğunu belirtmişlerdir. Bu bulgular ölçeğin geçerliği ile ilgili önemli veriler de vermektedir.

Varsanılarla ilgili olumlu inançlarla benimseme ve seslerin rahatlatıcılığı arasında bulunan olumlu ilişkiler de yapılan ayrımların geçerliği hakkında fikir vermektedir. Ek olarak, varsanılarını benimseyen hastaların sesleri daha rahatlatıcıdır.

Bulgular, seslerle ilgili inançlar ile duygu, düşünce ve başa çıkma davranışının bağlantılı olduğunu da göstermektedir. İçeriği iyi niyetli olan varsanılar hastalar tarafından istenirken, kötü niyetli olanlara karşı direnç geliştirilmiştir. İçsel olarak tutarlılığı da bulunan VIÖ'nün benimseme ve direnme alt ölçeklerinin seslerle ilgili inançlarla bağlantısı vardır.

Seslerini güçlü (baskın veya omnipotan) algılayanlarla algılamayanlar arasında benimseme, direnme ve varsanıları betimleyici çeşitli özellikler arasında fark saptanmamıştır. Buna karşın sesleri kontrol edebildiğine inanan kişiler duydukları seslere karşı daha fazla direnebilmektedir. Direnme ise görüşme çizelgesinden elde edilen bilgilere göre dikkatin dağıtıl-

ması ve diğer baş etme yöntemleri ile seslerin emirlerine uyulmaması gibi kavramları içermektedir.

Sonuç olarak, psikometrik özellikleriyle VIÖ güvenilir ve geçerli bir ölçek olarak kabul edilmiştir. Özellikle varsanılara yönelik terapötik yaklaşımlarla kullanılabilir yararlı bir araçtır. Varsanlı yaşantının daha iyi anlaşılmasında, tedavi etkinliğini izlemede kullanılabilir.

KAYNAKLAR

1. American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Psychiatric Disorders: Fourth Edition. Washington, DC: The American Psychiatric Association, 1994.
2. Birchwood M, Tarrrier T. Innovations in the Psychological Management of Schizophrenia. Chichester: Wiley, 1992.
3. Kingdon DG, Turkington D: Cognitive Behaviour Therapy of Schizophrenia, New York: Guilford Press, 1994.
4. Fowler D, Garety P, Kuipers E: Cognitive Behaviour Therapy of Psychosis: Theory and Practice, Chichester: Wiley, 1995.
5. Haddock G, Slade PD: Cognitive-behavioural Interventions with Psychotic Disorders. Routledge, London and New York, 1996.
6. Chadwick P, Birchwood M, Trower P: Cognitive Therapy for Delusions, Voices and Paranoia. Chichester: Wiley, 1996.